deest unum folium 8

9

rosissimum p̃ncipem fulconē bonum·
aq̃ in parte ñ minima uendicat̃· Ful
co bon⁹ utpote comes p̃potens negotia
tractat seclaria· s; hec ut ppendo speci
etenus in duimus ũ medullitus occupat̃.
Placet equidē in his inmorari· & bo
ni fulconis bonitatē exprimere· s; par
co laudib⁹ ne adulari uidear· & parco
uilis ne ingratus existam· Hoc saltē
unū me dixisse liceat· rarū immo fe
re nullū reppi· quē ita uirtutis emu
latio seso surripiat· mancipet bone
tati· S; iā ad inpata respondeo· Sic
eine gl̃iosissime comes neminē re
periebas· quē de uirtute consulerē·
& p̃cipue de uiro uirtutis marti
no· ñ tuū collactaneum odonē· Pu
to decrant francoꝝ p̃clara ingenia·
q̃ sublimē materiā· sublimi equippara
rent eloquentia· S; ut sentio q̃d pace
tua dixerim· p̃uat⁹ amor claudit o
culos mētis· pl'q; t̃ placet amici rustici
tas· quā ceteroꝝ falerata urbanitas·
S; esto· Tibi paream· Aggrediar quod
hortaris· Ueruntamē q̃s fidel' teno
rem hystorie quā describi postulas
scire poterit· quā tu ipse· cui⁹ auus·
Ingelgerius uidelicet· ductor & p̃n
ceps in eadem p̃fectione extitit· Si
g̃ excusare liceret· si q̃d t̃ negare
mihi esset ppositi· merito t̃ respondere
debuerā· Interroga patrē tuū & an
nunciabit t̃· [illegible] maiores tuos et
dicent t̃· [illegible] S; q̃a ut uerū fate
ar me ipsū t̃ debeo· etiā ult̃ uires
t̃ parere ñ differam· Et si enī in est
ignorantia quā arguat p̃sumptio·
uera tamē dilectio ñ horrescit· Pare
bo itaq; ñ ut eloquens erudito· sed
ut amico amicissim⁹· pl'q; uerax q̃

eloquens inueniri conabor· Neq; e
nim mea patit̃ p̃fessio· pompatici
sermonis affectare gloriolas· quib⁹
studiū est eē potius humilē quam
uideri· Uerū q̃a ñ nullis mos ē· scrip
ta alioꝝ ad unguē elimare· cū ip
si lippientib⁹ oculis· siqua forte eclide
rint uix respectent· rogo ut p̃uata
lectione content⁹· & q̃ p̃uatim dic
taui· p̃uatim ipse legas· ne si for
te in man⁹ alienoꝝ uenerit discerpar
ab eis· q̃s ñ uera s; uana delectant·

Explicit ep̃la· Incipit prolog⁹ sequen tis operis·

Quotiens
cuiuslibet potentis
munerib⁹ uel benefici
is p̃uentum p̃soluende
uicis ei obnoxii te
nem̃· Exēpl̃o p̃decessores nři dño
turonensi martino· q̃ fuit uir po
tens sermone & ope· q̃ & tempore
necessitatis turoni suā de manu
potentis potent̃ eripuit· obligatio
res facti sunt· Inde ereptionis sue
ppetuū memoriale statuentes an
nuā in honore ereptionis sui celebri
tatem· iiii id⁹ mai celebrit̃ celebrāt·
& ereptionis sue memoriā recolūt·
& uota sua libatori suo sollempnit̃
p̃soluunt· Sollempnitas aut̃ ista·
ñ translatio seu ordinatio· ñ transit⁹
ñ exceptio dicit̃· s; subuentio uel
triumph⁹· ab his quib⁹ rei geste ueri
tas mel' innotuit nominat̃· Ne
cessitatis ũ sup habundantes ang⁹
stias· & urbis obsesse calamitates·
& miserias dicem⁹· & ereptionis mo
dum· & fugā q̃ fugere rollonē uolu
it ille q̃ hastingū fugauit· mansi
onē etiā q̃ in autissiodoro mansit·

reuersionem quoque et exceptionem qua a suis.
turonensibus uidelicet honorifice est
susceptus et in loco ubi nunc adoratur deo
annuente est collocatus ordine suo pro
ut deus dederit stilo qualicumque persequemur.

Textus historie translationis in bur
gundiam et relationis in turo
nicam corporis beati martini a sancto
odone abbate ex ueteri cultiori
stilo editus et fulconi comiti transmissus.

IGITUR quoniam danorum tellus
sibi insufficiens est et moris est apud il
los ut per singula lustra multitu
do non minima dictante sortis
euentu a terra sua exulet et ma
lignius terris mansionem sibi quo
modo ad propria non reuersura uendi
cet. Urguente igitur dure sortis in
clementia hastingus cum innume
ra armatorum manu a finibus su
is exulans gallias ingreditur ciui
tates obsidet menia subuertit terres
tre coequat oppida rura lucos fer
ro flamma fame depopulatur. Contigit
autem ut gallie superioris partibus incen
sis turonum simul eam in extremum
consumpturus descenderet. Ambazio
itaque et uniuersis que inter ligerim et ka
rim continebantur in fauillam redactis
turonum obsidet. Portis igitur custodias
admouet et ne quis tuto exeat mag
no studiosoque conamine prouidet. Ag
geres etiam struit aspera complanat et
quicquid urbi capiende commodum esset
ordinat. Alieni infortunii rumor de
latus obsessis concepit horrorem horror
formidinis formam subministrat.
Muros tamen reparant et turrium demum pro
pugnacula resarciunt. Hostes sagit
tarum grandine premissa uarios a foris
subiungunt assultus. Iam muri crebro
quatiuntur ariete et machinarum ictibus
cedentes ruinam sui minantur. Obsessi
uiribus diffidentes spei solatio destituun
tur. Tandem uero diuina inspirante gratia
inse reuersi beati martini corpus pre
rapiunt et ad locum quo belli uiolentior
impetus erat differentes mortuum pro ui
uis propugnatorem opponunt. O admi
rabilem potentiam uiri qui dum adui
ueret signipotens appellatus fulgorem uir
tutum astris intulit defunctus etiam
bellipotens triumphatos hostium cune
os sola sui presentia confecit. Vere mi
rabilis deus in sanctis suis. Sancti siquidem
patrocinante suffragio et obsessis secu
ritas et confidentia redditur et obses
soribus formido et pauor non modicus in
mittitur. .II.

Fugiunt igitur dani fugientes tu
ronici persequuntur fugientium pars gla
dio cadit pars capta reducitur et par
tim fuge subsidio elapsa est et usque ad sex
tum lapidem ab urbe persecuti sunt da
nos. triumphatoris sui corpus cum hymnis
deferentes et gloria per quem sibi triumphus
cessit et uictoria. Unde et in eiusdem
belli triumphali memoria in ipso loco
quo sancti substitit corpus in honore ipsius
fabricata est ecclesia que propter belli euen
tum sancti martini belli fortita est uoca
bulum. In eo autem urbis loco quo corpus
eius super murum p[…] noctans uicto
rie primordia inicia[…] uit erant
tunc antiquarum maceriarum in quibus
ferebant aulam fuisse ualentiniani
in qua sedens nequaquam assurgere
dignatus est beato martino astanti do
nec regiam sellam ignis operiret ipsumque
regem ea parte corporis qua sedebat af

flaret incendium . solioq; suo supb' ex
cuteret . & martino imitat' assurgeret. Ibi
archiepi'c cu pp'lo deuoto . ecclam q' sci
Martini de basilica dicit' in honore ei
dem ipsi' sci instaurauit . Ea ppt' q' sy
nodo celebrata . auctoritate archiepi
& epor q' conuenerant statutu est . ut
singlis annis deinceps p uniusa dioce
sim . subuentionis huius festu . iiii id'
mai sollempnit' celebret'. q' nullo alio
nomine recti' qua subuentio censet'.

Elapsis post hastingi incendia .III.
tribus lustris . successit eide gen
tis dux & simili sorte a finib' suis ex
ulans rollo . uir armis strennuus . sed
circa xpiane pfessionis homines in
human' . peditu multitudine . equstri
ordinis copia multiplici stipat' . flan
drensib' & brittonib' marcio cgssu
sepe numero confectis . ciuitates eor
& oppida . & ecclias in fauilla redigēs .
n minimas hominu strages dedit .
Cenomannis postmodu obsessa . exerci
tus sui peruatores turoni usq; trans
misit . ut urbe pessimdata auri et
argenti affluente copia & ceta ei' bo
na diripent . & incolas illi' uinctatos
secu adducentes captiuarent . Dei aut
pudente clemtia tanta cari & ligeris excreuit
inundantia . ut sui unione pelag' u
nu efficerent . & a ciuitatis accessu n
minima sui altitudine cuneos hosti
les arcerent . Veru mai' monast'iu q'd
n longe a turonis erat funditus ab hosti
b' e' eusum . centu q; & sedecim mona
chos gladio ibide peusserit . ptr abbem
& xx iiii alios q' in cauinis tre latitan
tes euaserit . Abbate tam a latebris ab
stracto . tormtis & cruciatib' ab eo exi
gunt . ut thesauros ecclie pdat . et

monachos qui in cauinis latebras foue
bant in mediu deducat . Vir aut dni
herbn' licet uaria & multiplici torm
tor uiolentia arceret' . nec thesauros
ecclie declarauit . nec filios in latebris
se occultantes reuelauit . Qui ad hoc
reseruati sunt . ut patriu sui corp' & in
ter alienos psequerent' . Ita quidem
contigit . S; ipse cominus exilii sui
mercede restituit . Nemo eni illoru
residuus fuit . que n martini ecclie
pferret regimini . sublimaret digni
tate . Recedentib' danis postqua ci
uib' turonicis fluuiali diffusione re
pssa . libera discurrendi reddita e fa
cultas . auditu maioris monasterii
infortuniu & eusio . nec n et abbis
cruciat' & pene . & monachor ptio
sa mors & passio uniusor & maxi
me sci Martini canonicor gaudia
obnubilas . lacrimosa subministra
uit suspiria . doloris immodici copi
osam materiam ppinauit . .IIII.

Mestitie q' & meroris pallio a
micti uultu lugubri assump
to & ornatu sicut moris est
compacientiu . dolere cu dolentib'
flere cum flentib' . dolentes & flen
tes ad memoratu accedunt locum
& doloris intrinseci tumore singultu
oso pstillantes . fontis lacrimis aliquan
tisp inuitis xx iiii monachos
q' in cauinarum latebris morabant' ex
trahunt . & abbem una cu ipsis cu de
bito honore & reuerentia . ad sua de
ducunt ecclesiam . In omnib' u' eos p
curantes . elegerunt ipsis domum
ecclie ualuis inherente . aqua in eccli
am recipe ingss' & regssus secretiore
haberet . Sex u' mensib' emensis . corp

to canonici. quod rollo cenomannis capta
turonis captum ire disponeret. com
municato cum ciuibus suis consilio pretiosam
margaritam et singularem thesaurum
sanctissimi uidelicet martini corpus aure
lianis usque transmiserunt. Huius lato
res et custodes extiterunt. herbernus ma
ioris monasterii abbas sepedictus. cum
xx. iiii monachis suis et canonicis
suis qui deo et christi confessori martino
die ac nocte deuote deseruirent.
comitatui eorum indesinenter adheren
tibus duodecim castri noui burgensi
bus qui sanctis seruitoribus pie deseruien
tes eis necessaria prouiderent. Fame
uero postmodum percurrentis relatu edoc
ti quod danu ad gallie superiora processis
sent. cum thesauro suo ad sanctum trans
meant benedictum. Paucis uero elap
sis diebus. fama peruigili cursum prenun
ciante quod iam rollo aurelianis adue
nisset. sacrarum bauuli reliquiarum
in cableiam uenerunt.

Tempore autem permodico ibidem commo
ratis metu iterum inualescente.
cum thesauro illo incomparabili au
tisiodorum usque procedunt. Episcopus uero fa
ma perambula premonitus et tota ciui
tas obuiam ruunt. et tantum hospitem
cum honore non indebito deducunt. et
in ecclesia beati germani secus eiusdem
presulis feretrum martini non imparis
corpus sancti reponunt. Per merita quoque bea
ti martini uirtutes ibidem innumere
re et miracula fiunt. Ceci siquidem
uisum claudi gressum. febricitantes
sanitatem aridi sospitatem. leprosi mun
dationem. paralitici membrorum redin
tegrationem recipiunt. fama uero que
clam nebulam agere consueuit. per uniuersas
regiones sanitatum gratiam diuulgan
te. tanta illuc indies infirmantium
multitudo confluebat. ut ex nume
ri innumeri estimatione regio cuili
bet exercitui assimilata uideretur.
Et quia ciuitas tante insufficiens mul
titudini uniuersos capere non poterat. per
circumiacentes uicos hospitandi gratia
diffundebantur. Omnibus pro uoto per me
rita beati martini antistitis salus
optata reddebatur. In familie uero eius
dem pontificis usum. uniuersa infirma
rum transibat oblatio. Tantus autem
oblate pecunie excreuit cumulus.
ut numerum quantitas excedens.
autisiodorensibus clericis inuidie fo
mitem ministraret. Vnde cupiditatis
et inuidie stimulo pungente. mar
tini ministros taliter alloquuntur. Quoniam
tam a uestro quam a nostro pontifice uir
tutes et miracula indifferenter fiunt.
equum est. ut siquid utilitatis exinde pro
uenerit. in commune partiamur. Quibus
euidenti ratione satis facientes illi
postulate uis communionis in hunc
modum dissoluunt dicentes. Ante
quam martinus noster huc ueniret.
uestro hic pendinante germano nul
lorum mentio miraculorum erat. In aduen
tu uero nostri antistitis prius ei id obtinen
tibus meritis et signorum frequentia
euidens exhibetur. et inexpense pecunie
salutis respectu huiusmodi nobis
beneficia prouenerunt. Vt autem ex animo
mo uestro omnis super hoc dubietatis
scrupulus excludatur. leprosus hic qui pre ocu
lis est in medio si placet presulum sanan
dus inferatur. Si uero a martini latere
leprosus latus positum conualuerit. et ger
mani lateri eiusdem latus adiunctum inle

pra pſtiterit, uirtutis auctori martino
miraclm aſcribat̃. Si aut̃ e contrario a
Martini parte lepſi par᷑ poſita n̄ curat̃.
& germano par᷑ inherẽs ſanatur, ad ger
mani meritũ patefacta uirt᷒ & mira
culũ transferat̃. Adquieſcunt utriq;,
& plata iudicii ſententia ab omĩbus
approbatur. ·C· ·I·
In argumentũ ꝗ̃ agnoſcende ueri ta
tis, in medio pſtulum lepſus ponit̃.
Decurſa itaq; nocte illa in uigiliis et
laudib᷒ mane illuceſcente· conuenien
tib᷒ utrinq; partib᷒ medietas hõis a
martini latere poſita· ſana & incolu
mis reppit̃· pars ũ altera· occulto di
uidicio ſananda differt̃. Ut aut̃ p
miraclm fides certior euidentiuſ cla
riuſq; eluceret· lepſi iterum pars ſa
nanda ũſus martinum uertit̃, et
mane facto· ſub oculis omnium· ho
mo tot᷒ ex integro alterat᷒ in ſalutẽ
inuenit̃. Sopita ẽ ꝗ̃ mutua lis et
contentio, & martini cultorib᷒ tacitẽ
& deinceps infirmantium uniuſa
ceſſit in pace oblatio. O admirande
urbanitatis germanũ pontificem, q̃
cũ tanti meriti eſſet ut mortuos ſuſ
citaret· in domo ſua hoſpiti ſuo· to
tũ honorẽ c̃ceſſit· ut in ſignoꝝ exhibi
tione eo ſe uideri uellet inferiorem·
O ſignipotentis martini attollen
da pconia, q̃ pontificalis miniſte
rii dignitatem· ubiq; in omĩb᷒ licet
exul obſeruans· & ciuitatẽ exilii ſui
ſuſceptricẽ· miracloꝝ gr̃a illuſtrauit,
& ſuis ſequacib᷒ benignũ· largum
& affluentem ſe ſemp exhibuit. ·VII·
Euolutis poſtmodũ quãplurib᷒
annis· pace ęccleſię reddita rol
lone fidei reſtituto, turonici uiri· do

minum & patrium ſuum requiren
di gr̃a autioſodorum pficiſcuntur.
Conueniunt ꝗ̃ aunarium eiuſdẽ
urbis ep̄m, ut eis ſuę licentia pmiſ
ſionis ppriũm reducendi pontifi
cem copia t̄buat̃. Quib᷒ ille tale
fert̃ dediſſe reſponſum. Nolo eccli
am meã tanto theſauro defrauda
ri, quã epc̄ fact᷒ eo inueſtitã inue
ni. Videntes aut̃ turonici ſe p eun
dem ep̄m nichil pficere· ad regem
francoꝝ· q̃ tc̄ temporis erat· meliora
ſperantes reſiliunt· humili pce eũ ob
ſecrantes interpellant· ut turonis mar
tinũ ſuũ reſtitui iubeat, & urbis or
batę paſtoris abſentia luctum· eo re
cepto in gaudium commutat. Ad quos
rex ait. Cum utraq; ciuitas regni ſit
iuris· & ab utraq; nobis indeſinent̃
ſeruiat̃· indignum ducim᷒· ut auti
ſiodorũ q̃ de theſauri hui᷒ poſſeſſio
ne ſaiſita ẽ· ꝑiudicii uiolentia ſpo
lieñ᷒· & turonum urbem· q̃ utriuſq;
illi᷒ inueſtiturã amiſit· reueſtiam᷒.
Decidentes itaq; turonici a ſpe ſua,
ad ppria fruſtrati reũtunt̃. Cogunt
ꝗ̃ concilium cũ adalaudo archie
piſcopo turonenſi· reimone aurelia
nenſi· mainoldo cenomannenſi· et
ſc̄o lupo andegauenſi ep̄o, & cleri
plebiſq; multitudine coacta· conſi
liũ ineunt qd̄ facto op᷒ eſſet. Eo
tempe uir illuſtris ingelgeri᷒ gaſti
nenſis comes· hugonis ducis bur
gundię nepos· lochie & ambazie
dñs· ſtrenuus armis· ſumma pbi
tate & poteſtate pdit᷒ erat· & ande
gauenſẽ conſulatũ ex regio munere
nup ſibi impartitũ pcurabat, in auti
ſiodorenſi etiã urbe aulã ppriam & u

neas uini suplatum baiulas· & pdia
suburbana possidebat· Cū g̃ tantum
uirū hui᷒ negotii pagendi cōmoda
confluerent allegationis sue offitio
fungi ab uniu̇sis acclamatum est.
Cū aut̄ ad eū ob istiusmodi causam
nuntios dirigere disponerent· p su
puenientē dī ut credim᷒ grām· scī
martini ut ei mois erat oratur᷒ in
trat ecclesiam· Exiens aut̄ ab ecclīa
ab uniu̇sis cū gaudio suscipit᷑ & ab
omīb᷒ ei debit᷒ honor & reuerentia
defert᷑· Cū in medio eoꝝ consedis
set· tanquā a spū scō p̄monit᷒ in
hec ūba prupit· Viri turonici ui
ri diuitiis affluentes· cū diuite
ingenii uena calleatis· & pruden
tia & fortitudine polleatis· miroꝛ
admodū & uehement̄ obstupesco·
cur gaudiū urm̄ lumī patrię urm̄
in quā antistitē martinū· tam
longo exilio relegatum· uiā ida
gentē incuria reducē neglexistis·
Cui illi cū lacrimis aiunt· Grās agi
mus p̄mum diuinitati· que tuo
id inspirauit cordi· ut de talib᷒ no
biscū dissereres· & nob in deside
rio positis· desiderii nri desidera
tū cōmonitoriū faceres· Non ē in
quiunt dn̄e mi nr̄e ut putas in
curię· s; regis francoꝝ pig̃ segni
ties nos impediuit· & autisiodo
rensis antistitis puicax uiolentia·
nob martinum nrm̄ cū multo
labore & instantia requirentibus
denegauit· Qm̄ g̃ obstinati illi᷒
antistitis cor induratū ē & q̄si al
ter pharao fact᷒ n̄ uult dimitte
re uirū dei n̄ in manu forti· te do
mine cui nobilitas & strenuitas.
pbitas etiā & potestas suppeditant·
cōmuni & humili supplicatione obse
cram᷒ ut zelo dei & beati martini a
more duct᷒· huic te conformes allega
tioni· & ipsū & cū ipso gaudium huic
luctuose restituas regioni· · VIII·
Videns g̃ uir illustr̄s ingelgerius·
uniu̇sitatis illi᷒ post dm̄ spem
in se penit᷒ poni· lacrimas supplicanti
um miserat᷒ & uota pmittit se iniūc
tum sibi negotiū p uirib᷒ exequutu
rum· Collecta g̃ tam pp̃ti quā pe
grini exercit᷒ multitudine n̄ nimi
ma· sex ferme milib᷒ tam equitum
quā peditū secū electis· autisiodorū
uenit· Continuant interī turoni
ci ex sui p̄cepto pontificis· unī᷒ eb
domade ieiunia· & sui sibi reddi
martinū deo supplicant iugi ora
tione & p̄cum instantia· Stupet
autisiodorensis ciuitas· armato mi
lite ex insp̄ato se repleri· Diei g̃ c̄r
tinę aurora illucescente· peregrn᷒
comes impiger· postquā in ecclīa
ante dilecti archip̄sulis martini
corp᷒ cū lacrimis orans· peg̃nationis
sue p̄ces & uota psoluit· conuenit
epm̄ sup depositi restitucione di
cens· Pontificis nomū cū te & bo
noꝛ delectet· cur hui᷒ p̄nominis e
thimologia pdita· uirtutū pontē
n̄ facis s; subu̇tis· & q̄si tuo fact᷒
forma deceptionis & doli· uestigi
tuis inherentes· a sublimi ueritatis
uia deicis· & in pditionis p̄cipitiū
ire cōpellis· Cur necessitatis tem
pore thesaurū fidei tue cōmissum·
dilationis iniectens moras reddē
contempnis· Vnū g̃ ē ex duob᷒
elige· aut turonicis suū martinū

dilationis mora cessante restitue aut
te nullatenus redditurum responde.
Cui episcopus in his uerbis stomachatus ita
respondit. Non decet peregrinum cum ar
mata manu loca sancta inuisere. nec
sanctorum pignora uiribus et armis uelle si
bi uendicare. Hodie tamen cum tuis pa
cienter sustine. et quid super hoc actum sit in
crastina te declarabit dies. Communi
cato interim cum coepiscopis qui tunc forte ade
rant consilio. quis actionis huius exitus uel
finis esse ualeat percunctatur. Cui sia
grius eduensis una cum domnolo tbra
censi. id ipsum sapienter respondit. Non
decet episcopum aliena rapere. uel cuiuslibet
depositum fraude uel uiolentia uel
le subripere. Beati siquidem martini
corpus hostili urguente gladio a tu
ronicis huc allatum. et ab eis penes
te repositum nouimus. Quod igitur a fide
libus fideliter tibi commissum est. tu quandoque
fidelis restitue. et fidei lesę dampna
sarciens. exasperato comiti uerbis et le
nibus et officiis demulcens. postulata
concede. Nisi enim spontanee et cito
reddideris. ad tui dedecus et ignomi
niam ablatum prius tibi multo uidebis.
Fac igitur de necessitate uirtutem. et ante
quam imminens extorqueat necessi
tas. palliata prudens prestet libera
litas. Adquiescit episcopus. et consule an
degauensi alloquutione blanda
delinito. optatum reposcentibus exponit
episcopum. Affuit etiam et diuę memorię
abbas herbinus coram episcopis. una cum in
gelgerio iam sine sociis. Diuina siquidem
prouidentia et beati martini oratione
assidua mediantes iam permoti erant
per uniuersam burgundię prouinciam omnis
et singuli in episcopatibus et abbatiis. sci

licet ut qui cum exulato exules adue
nerant. ab ipso exulato in ipso exili
solo. diuitiis et honoribus sublimaren
tur. Denique ipsis mandauit per uere
darios predictus abbas herbinus. ut inter
essent ducatui ad euehendum corpus
sepe nominandi antistitis. ut quem
simplices monachi et exules a loco
proprio in exilium aduexerant. iam episcopi et
abbates constituti. ipsum solum exulem
loco proprio et ciuitati restituerent.
Quod et factum est. Celebrata igitur propria
de sancto martino missa sollempniter.
ingelgerius andegauensis. et abna
tius comes autisiodorensis. assum
ptum onus illud nobile. suis imponen
tes humeris. repatriandi aggrediuntur
iter. Deducunt pontifices cum hym
nis et laudibus sancti antistitis reliquias.
nec non et clerus deuotus. et uulgi unde
quaque concurrens frequentia. Re
uersis uero deductoribus illis. martini
exercitus aggressum capit iter. optato
potitur triumpho. Debitum seruitii
pensum ab abbate et monachis. nec non
et a clericis deo in dies deuotissime
exhibebatur. et missa cottidie sollem
pniter celebrabatur. In nobili illo exer
citu nullus mollis uel effeminatus.
nemo ibi feminam. nemo rapinam
nouerat. sed unusquisque ex mercato co
petenti uiuebat. VIIII.
Postquam igitur diocesis suę fines
attigerat sacratissimi presulis mar
tini corpus. mirum in modum et oues mor
bidę pastoris presentiam. et pastor recog
nouit quantam ouibus deberet curę
diligentiam. Quamuis enim peregri
nus extraneos miraculorum floruisset co
pia. inter suos tamen utpote sibi a domino

commēdatos· & copiosior ei affuit sani
tatū gr̄a· & si dici fas ē· ppensior be
niuolentia· Quicumq; & qualicumq;
incommodo egritudinis laborabant·/
etiā n̄ apportati etiā n̄ rogantes· dex
tra leuaq; p totam puinciā mirifi
ce sanabant̄· Qm̄ uera pmissio salua
toris dicentis· Opa inquit q̄ ego fa
cio· qui credit in me & ipse faciet/ et
maiora hor faciet· In signis enī & sa
nitatib; que ipse dn̄s p se dignat̄ ē
exhibe· fidē etiā poscentium coopa
ri uoluit· ut crebro euuangl̄ia p
bant· Vnde ē illud· Fides tua te
saluū fecit· P martinum ū etiam
n̄ petentib; etiā n̄ accurrentibus/
& qd maioris ē clem̄tie· etiā nolen
tib; subueniebat· Dū enī talia tā
taq; uirtutū insignia agerentur·
que & si inuideret· occultare fama
n̄ potuit ea pcurrente· duo para
litici qui in ulla cui nom̄ debe
dera ē· a pretereuntib; elemosinā
petentes uictitabant/ dixeruntq; al
ter ad altm· Ecce fiat sub mollio
tio uiuim9· nemo nos inquietat·
om̄s misereut̄· sol9 nobis labor ē pete
qd optam9· licet cū libuerit somno ī
dulge· quieti ū uigit̄· & ut breuit̄
dicā in boni ducim9 die n̄ros· Hoc aute
totū uendicat nobis infirmitas hec
qua iacem9· Que si curata fuerit
qd absit· necessario nob incumbet
labor manuū insolit9· quippe mēdi
care iā inutile erit· Et ecce audiui
mus de martino isto in cui9 diocesi
degim9· qd reūtens ab exilio· in to
to suo exītu· neminē decumbentē
ptierit insanatum· Neq̄ fr adq̄es
ce consiliis meis fugiam9 martinū·
ab ei9 diocesi exeuntes/ ne forte nos sa
nitatū ei9 copia comphendat· Nouū
sane consiliū· uota pr9 inaudita cate
mus/ tanto nolle carere incommodo·
se sibi reddi effugere· Qd moror· Pla
cet utriq; consultū· & aptatis baclis
sub utraq; ascella· reptando poti9 quā
gdiendo fugā arripiunt· S; mar
tini pnax potentia psequit̄ fugien
tes· comphendit refugas/ comphē
sosq; & inuentos· inuitos repat so
pitati· Qd illi in se experientes· nec
dissimulare poterant· nec aude
bant silere/ nimirū n̄ nesci illum
potentē pdere ingratos· q̄ & nolen
tib; subuenisset· Exclamant & pdi
cantes miraclm· & homines loculi
lius q̄ id contigerat· ad laudē in
uitant martini· Nec sibi integrū
fore arbitrati· donec baculos sui
languoris indices· ad martini ma
trē ecclā detulerunt/ palā om̄ib;
exponentes· & sue pfidie fugam· &
martini etiā circa inuitos clem̄tiā.
Porro accole mansionis· in qua sig
nū hoc sanitatis celebratum ē· in
honore signipotentis martini ec
clesiā condidere/ que usq; hodie ca
pella alba nominatur· ·X·
Ingresso itaq; beato archipsule
martino ppe parrochie fines/
mirū in modū· res inanimate et
insensibiles· pastoris sui sentientes
aduentū· gr̄a congratulationis sue
signa ptenduut· Vniūse siquidē
arbores & frutecta· tempe bruma
li repugnante licet natura· redi
uiuis uestita foliis & florib; uernāt·/
& in sui ornatu· quante meritorum
excellentie sit pat̄ patrie reptans·

demonstrarunt. Inde etiam levaque in ecclesiis eidem parrochie sine humano adminiculo signa divinitus pulsabantur. luminaria tam cereorum quam lampadarum divinitus accendebantur. in duabus maxime basilicis. que nomini eius dicate noscuntur. in priore videlicet que maius monasterium nuncupatur. in qua vivens in corpore lectioni meditacioni vigiliis ieiuniis et orationibus die noctuque incumbebat. que et a clericis et civibus utcumque restitui iam ceperat. et in altera que sancti Martini divitis castri novi dicitur. de qua primo tollone fugiens sublatus fuerat. in qua etiam ab universis episcopis diocesis sue a clero etiam et populo susceptus. in loco ubi nunc adoratur huc usque servatur. Domno quoque ut diximus turonensi Martino turonum suam in finibus suis ingrediente tota civitas obviam ruit. et ab adalaudo archipresule turonensi. et fratre eius Raimone aurelianensi et Maynoldo cenomannensi. et sancto Lupo andegavensi. et ab suffraganeis provintie totius episcopis ei congratulantur occurritur. et omnis sexus indifferenter desiderato domino suo letabundus occurrens. lacrimis quas gaudium extorserat profunditur. ab episcopis siquidem et abbatibus a clero. et virginibus a populis et baronibus. a pueris etiam et senibus. in ecclesiam suam cum cereis et lampadibus cum hymnis et laudibus gloriosus antistes gloriose deducitur. et in proprie sedis pristino gradu cum debito honore et summa reverentia collocatur. Hec est quoque gloriosa et sollempnis exceptio. qua a deo honorificatus archipresul turonensis Martinus ab exilio revertens. ab alumpnis suis officiose exceptus est. et in propria ut dictum est sede residens. omni petenti se ut suum novit est promptissimum suffragatur. Hoc exceptionis celebre festum. anno ab incarnatione domini octingentesimo septuagesimo septimo. a transvectione tricesimo primo. idus decembris celebriter agi. ab adalaudo archiepiscopo turonensi. et a comprovincialibus episcopis celebrata synodalis sanxivit auctoritas. que quandoque recolitur a danis facta destructio. et Martini repatriantis celebs et iocunda a suis memorialis exceptio nominatur. Te ergo o bone Martine pie pater. pastor et patrone noster. nobis et filiis et alumpnis nec non et veneratoribus tuis. more tuo bona confer. noxia submove. et orationum iugi instantia nobis gaudia vite interminabilis obtine. prestante domino nostro Ihesu Christo. qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat deus. Per omnia secula seculorum amen.

Explicit liber primus. Incipit textus miraculorum post relationem beati Martini ad sepulchrum eius ostensorum.

Absida in qua corpus beati Martini continebatur. in qua etiam detulerant ab autisiodoro. fusilis erat ex auro et argento quod dicitur electrum. spissitudine duorum digitorum. auctore operis. beatum perpetuum insculptarum sibi designans suffragio litterarum vel visuum. nec erat tima foramen fenestra vel ostium in ea. Hanc autem fecerat beatus perpetuus. quando elevavit corpus eius a terra involutum prius